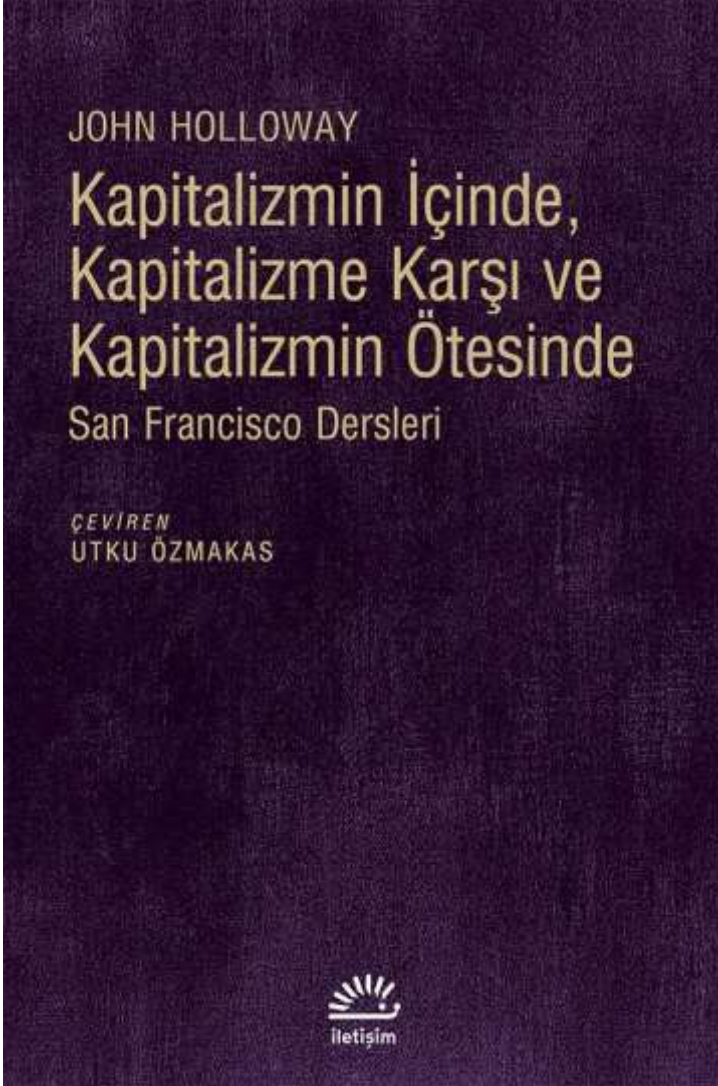

Kapitalizme Karşı Direnişin Yeniden Düşünülmesi Üzerine

Fırat OCAKDAN*

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset Bilim Dalı, firotocakdan@gmail.com

Kitap¹, John Holloway’in üniversitede verdiği bir dizi dersten meydana geliyor ve üç kapitalizm vurgusuna denk düşen üç bölümde yapılandırılıyor. Bu üç bölümü incelerken temele **Biz**² kavramını koyuyor.

Proletarya ve Biz

Son zamanlarda literatürü incelediğimizde sınıf kavramına ekonomik açıdan bakma geleneğinde sona doğru gelindiğini yeni kitaplarda görüyoruz. Marks’ın ekonomi temelli sınıf yaklaşımının aksine günümüzde bu alanda literatüre dahil olan kitapları incelediğimizde sosyolojik vurgunun ve alanın ön plana çıkmaya başladığı apaçık belirmiş durumdadır. Keza yazar, bu durumu ifade ederken yola işçi sınıfı ya da proletarya kavramıyla da başlayabileceğini fakat bunun zaten geleneksel solda fazlaca yapıldığını ve bunun hem bilimsellikten uzak hem de başarısız olduğunu dile getirmektedir (s. 24-25).

Proletarya ve Fordist üretim biçimi arasında bir bağ kurup, Fordist dönemin bitmesiyle birlikte proletarya mücadelesi de sekteye uğraması gerekiyormuşçasına yorumlama biçimini Holloway de yapıyor. Fakat Marks ve Engels proletarya üzerine çalışırken ve tanımlamalarını yaparken Fordist üretim modeli gündemde dahi değildi. Halbuki proletarya sadece işçi sınıfından ibaret bir kavram da değildir. Küçük çapta ticaretle uğraşanlar, köylüler, zanaatkarlar yani orta sınıfın bir bölümü de proletaryaya dahildirler ya da kapitalizmin büyümesi ve sömürünün artmasına bağlı olarak dahil olurlar (Marx & Engels, Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri, 2011, s. 125).

Yazar, proletaryanın yerine Biz kavramını yerleştirirken yedi aşamalı bir tanımlamaya başvuruyor. *Birincisi*, Biz haysiyetiz; haysiyetli bir öfkeyiz. *İkincisi*, Biz zenginliğiz. Bunu biraz açmamız gerekiyor. Yazar Karl Marx’ın *Kapital*³ kitabındaki ilk cümle olan: “Kapitalist üretim tarzının egemen olduğu toplumların zenginliği, ‘muazzam bir meta yığı’ olarak kendini gösterir.” cümlesinden yola çıkarak Marx’ın burada aslında metaya değil zenginliğe, üretici güçlerin zenginliğine değindiğini söylemektedir (s. 29). İkinci olarak Biz’in zenginlik olduğu söylemesi buraya dayanmaktadır. *Üçüncüsü*, toplumun çelişkilerine atuf yaparak Bizler kendimizle çelişenler ve kafası karışık olanlarız. *Dördüncüsü*, Bizler uyumsuzlarız diyerek kapitalizmin toplumsal uyumlaştırma⁴ sorununa dikkat çekiyor ve kapitalizmin uyumlaştırmasının dışında kalanları da Biz’e dahil ediyor. *Beşincisi*, kapitalist toplumun içinde ve ona karşı var olanlarız. Kapitalist toplum içinde yaşamaya mecbur kalmışlar olarak Biz’in kalıplara ve kimliklere sığmadığımızı

¹ John Holloway, *Kapitalizmin İçinde, Kapitalizme Karşı ve Kapitalizmin Ötesinde: San Francisco Dersleri*, çev. Utku Özmakas, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017. Metin içerisinde parantezli sayfa numaraları bu eserdeki sayfa numaralarına atfen kullanılmıştır.

² Kitapta “Biz” büyük harfle başlıyor. Vurgu bana ait F.O.

³ Karl Marks, *Kapital cilt.1*, çev. Alaattin Bilgi, Eriş Yayınları, 2003.

⁴ Detaylı bilgi için; bu kitapta “*Sermaye, Bizî Boğan Şu Toplumsal Uyum*” başlığına bakınız.

bildiriyor. *Altıncısı*, Bizler aşanlarız. Biz'in bir sayı veya ismi aşan bir yönümüzün olduğunu ve aslında bir fiil(eylem) olduğumuza dikkat çekiyor. Son olarak *yedincisi*, Bizler çalışmaya karşı eyleyenleriz. Sermayenin krizlerinin de Bizler'in bu çalışmaya karşı duranlara bağlı olduğunu ön plana çıkarıyor (s. 58-61)

Proletaryayı Bırak; Halk Hareketlerine Bak

Yazar, Biz kavramını yaratırken Zapatista hareketinden etkilendiğini kitap boyunca söylüyor. Bazı Zapatista ve EZLN⁵ önderlerinin söylemlerinden de alıntı yaparak Biz'i tanımlamaya çalışıyor. Bunu yaparken proletarya ve halk hareketleri arasında bir ayrıma giderek proletaryanın devrimci önderliğinin artık yararsız olduğunu ve sadece işçi sınıfından oluşmayan bir yandan da işçi sınıfını da içine alan yeni bir dinamik kavram olarak Biz'i tartışmaya çalışıyor. Proletaryanın devrimci önderliğini yitirme tartışmaları, yeni sınıf ve sosyolojik tabakalar tanımlama çabası sadece bu kitapta değil prekarya⁶ ve benzeri kavramlar üzerine yapılan tartışmalarda da sıklıkla gündeme gelmektedir. Özellikle Gezi Direnişi'nden sonra Türkiye'de de bu anlamda literatürde yoğun bir tartışma gündemde yer tutmaktadır. Gezi Direnişi'nden sonra "burada sadece işçi sınıfı yok" gibi cümleleri fazlaca okumaya, duymaya başladık. Bu yazıda Gezi'den bahsedilmesinin sebebi, Holloway'ın Türkçe baskıya bir önsöz yazmasıyla alakalı. Önsözde Gezi'yle ilgili "Çapulculuk yapmak istiyoruz; tıpkı Gezi Parkı'nda yaptığımız gibi çapulculuk yapmak." diyerek Gezi Direnişi'ndekileri de Biz'e katmış oluyor ve sınıf vurgusundan burada da uzaklaşıyor. Holloway önsözünün son cümlesi dikkat çekiyor:

"Türkiye'de giderek artan akademik baskılara karşı dans edin; toplumun içe kapanışına karşı dans edin; önünüze dikilmiş gerçek ve metaforik duvarlara karşı dans edin; Kürtlerle birlikte dans edin; mültecilerle birlikte dans edin; sınırlara karşı dans edin; bambaşka bir dünya için dans edin." (s. 8)

Bu cümlede bahsi geçen bütün gruplar ve olgular evet Türkiye'nin birer sorun alanı fakat görüldüğü üzere işçilerden, sınıftan, proletaryadan bahsedilmiyor. Neoliberal sınıf⁷ veya toplumsal tabaka teorilerinin hiçbirinde örgütlülüğün öneminden bahsedilmemesi durumu aslında bu yeni teorilerin devrimci öz taşımadığını açıkça göstermektedir.

Bireylerin Devrimi veya Neoliberalizm

Örgütlü olmayan hiçbir hareketin, intihar girişiminin bile, tek başına bir işe yaramadığını ve yaramayacağını tarihsel kaynaklarda görmekteyiz. Ne bilimsel

⁵ Ejército Zapatista de Liberación Nacional (Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu), <http://www.ezln.org.mx>

⁶ Detaylı bilgi için; Guy Standing, *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*, çev. Ergin Bulut, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014. bakınız.

⁷ Detaylı bilgi için; Selim Ergunalp, *Gezi'den Sonra Sınıf: Neoliberal Sınıf Teorilerinin Eleştirisi*, h2o Yayınları, İstanbul, 2016. bakınız.

devrimler ne de toplumsal devrimler bir veya birkaç kişinin meydana getirdiği bir durumdur. Ne Galileo, ne Marx ne Lenin ne de Atatürk tek başlarına hiçbir anlam ifade etmezler. Bir toplumsal dinamiğin harekete geçmesi ve belirli talepleri dile getirmesi ancak örgütlülük ile karşılık bulur. Aksini düşünecek olursak bireysel talepler anlamlı bir bütünü ifade etmek yerine “her kafadan bir ses çıkması” deyimine karşılık gelmekten öte hiçbir işe yaramaz.

Nitekim yazar, özerklikler veya özerk alanlar yaratarak sermayenin çatlaklarını bulup o çatlaklar üzerinden sermayeyi yıkabileceğimizi ve böylece sistemin mantığını bozabileceğimizi söylemektedir. Bütün bunları bireysel hareketlerle yapabileceğimizi ve sermayeyi krize sokabileceğimizi işaret ediyor. Bu krize örnek olarak da Yunanistan’daki hareketi, işgal et(occupy) hareketlerini ve benzerlerini örnek gösteriyor. Fakat bu hareketlerin karşısına sermayenin hegemonya devletinin gücü olan polislerin çıkacağını ve polise direnmenin sermayeye direnmek olduğunu vurguluyor. Geleneksel sol hareketlerin iktidarı ele geçirme fikrinin de artık geçersiz olduğunu çünkü o zaman iktidarı ele geçirenlerin de sermayeden bir farkı kalmayacağını dile getiriyor (s. 74-75).

Evet, gerek işgal et hareketleri gerek Yunanistan’daki hareketler gerekse Gezi eylemleri polis gücü tarafından bastırıldı. Polis gücünün sermayenin gücü olduğu konusu da su götürmez bir gerçek. Peki, soru şu: Amaç sadece eylem yapıp sermayeyi krize sokmak mıydı yoksa yeni bir hayat talebi miydi? Bu eylemlerin en büyük özelliği örgütlü olmaması, talepleri elle tutulur hale getirecek ve hükümetlerle müzakereye geçecek aracı bir oluşumlarının olmamasıdır. Herkes tek başına pankartlar hazırladı, mizah yükseldi, politik duyarlılık artı ama amaç gerçekten bu olmasa gerek. Yazarın söylediği gibi iktidarı ele geçirme talebinin örgütsüzlük yüzünden gün yüzüne çıkamaması da eylemlerin sadece sosyologlara ve gazete yazarlarına konuşulacak bir alan açmaktan başka bir işe yaramadığı da bu şekilde görülmüş oldu.

Liberalizm ve onun evrilmiş hali olan neoliberalizmin amaçlarının kolektivitenin ortadan kalkması, farklılıkların ön plana çıkarılması, bireyciliğin toplumun damarlarına zerk edilmesi, ulus-devletlerin dağıtılması olduğunu söyleyebiliriz. En nihayetinde sermayenin karşısında darmadağın olmuş bir güç kalmış olur ki bu da polis gücüyle ‘hiza’ya getirilebilir bir durumdur. En büyük düşmanımızın bireycilik olduğunu hatırlattığı için Holloway’e sonsuz teşekkürler.

KAYNAKÇA

Ergunalp, S. (2016). *Gezi’den Sonra Sınıf: Neoliberal Sınıf Teorilerinin Eleştirisi*. İstanbul: h2o Kitap Yayınları.

Marx, K. (2003). *Kapital* (Cilt 1). Ankara: Eriş Yayınları.

Marx, K., & Engels, F. (2011). *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri*. Ankara: Sol Yayınları.

Standing, G. (2014). *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*. İstanbul: İletişim Yayınları.